

H-A

2

6

INSTITUTIONES

METAPHYSICAE

IN
USUM THRONUM SCRIPTAE
AUCTORE

ANTONIO GENUENSI

In Regia Neapolitana Studiorum Academi-
demis Ethicis Doctore

CURANTE

BENEDICTO JOSEPHO DE SOUSA

PARISIA

Publico Philosophiae Professore

OLISIPONE

THOMAS THADDEUS FERREIRA

ANNO M. DC. LXXXV.

Emphiteuticis Augustis Curis Palatinis

INSTITUTIONES METAPHYSICÆ.

PROLEGOMENA.

§. I. **M**etaphysica est ea Disciplina, qua traduntur notiones, causæ, & rationes maxime genericæ rerum æternarum, factarum, & possibilem. Dicta est Metaphysica quasi Scientia Physicis disciplinis sublimior. Nempe in hoc a Physica distat Metaphysica, quòd illa proximas rerum naturalium causas, hæc remotas, & maxime genericas investiget. Illa exteriorem, & oculis subjectum, hæc interiorem, & intelligibilem rerum ordinem perscrutetur. Tandem illa rerum corporearum corporeas causas expedire conetur; hæc vero incorporeas, præcipue activas. Quare Metaphysicus dicitur, 1. qui res singulares ad suas genericas notiones apte, exprompteque referre scit. 2. qui primas, & genericas rerum causas animo comprehensas habet. 3. qui tandem de Homine Deo & aliis substantiis intelligentibus ex naturalibus notionibus docte, & acute differere novit.

§. II. Ex quo patet vere docuisse Scholasticos esse hanc Scientiam & Sapientiam universalem, eiques ceteras quasi famulari, suaque principia ab illa mutuari. Quod cum in omnibus Scientiis ve-

rum

rum experimur, tum verissimum in Juris naturæ, Theologiæ, & Ethicæ studiis, in quibus nemo unquam proficiet, qui ad ea non accesserit animo Metahyficis exulto, id est *universali*, & *perspicaci*.

§. III. Quibus ex rebus consequitur, utilissimam esse Metaphysicam; quandoquidem ea plurimum ad hominum felicitatem conferre potest, si rite, & recte excolatur. Enimvero si studiorum humanorum scopus est hominum beatitudo, eaque posita est in perfecta voluptate, & perfecta voluptas ex perfecto bono manat; optimum vero bonum moribus rite conformatis obtinetur; moresque rite conformant Ethica, & Theologia; his vero Metaphysica subternitur (ex §. II.): hominum vitæ, societati, & Religioni, utilissima est Metaphysica. Accedit utilitas maxima, quam affert in mentis culturam, capacitatem potissimum, & ratiocinandi, atque ad sua generica principia revocandi facultatem exercendam, & augendam. Scilicet quando constat nihil esse in homine præclarius *ratione*; quis ambiget, eam esse Scientiarum omnium præcellentissimam, qua *ratio universalis* in animo informetur? quippe sine qua nulla constat Disciplina.

§. IV. Sed & jucundissima est hæc Scientia: nec enim parva est voluptas perquirendi & contemplandi interiora mundi, seu potius intelligibilem, & verum mundum, & ex invisibilibus causis, ordineque invisibili pulcherrime constructum, ad quem non pertingit populus, qui phænomena

na tantum mundana admiratur, nec esse putat, nisi quod oculis contuetur. Primarum enim substantiarum totius rerum universitatis ex quibus mundus hic adspectabilis emergit, earum vires, series, ordo, fines, pulchritudo, tum earum activæ, & primæ causæ, aut nulli, aut soli huic nostro Philosopho patere possunt.

§. V. Sed opponunt; Metaphysicos ferme omnes in fanaticum proruisse, absurdorum systematum fuisse auctores, aut paulo liberiores, quam per divinam Religionem licet, in philosophando. Respondemus, infinitos fuisse, eosque meliores Metaphysicos, qui moribus integris, ratione rectâ, magnâ, atque sincerâ pietate excelluerunt, veluti inter veteres Patres, præter Græcos plures, S. Augustinus, inter recentiores Sancti Anselmus, & Thomas. Quin in ipso Gentilismo Platonici, & Stoici, qui subtilissimi Metaphysici fuerunt, iidem fuerunt ex omnibus Philosophis minus profani. Nec vero quidquam obest, quod quidam aut fanatici, aut paulo liberiores fuerunt in philosophando; non enim ea sunt Philosophiæ vitia, sed hominum: ut non idcirco, quod Theologus, aut Medicus aliquando arte suâ abutatur, Theologia, aut Medicina velut perniciofa exterminanda est. Est hoc sophisma *non causæ pro causa.*

§. VI. De methodo ad hanc Scientiam perveniendi contendunt Philosophi. Cum Metaphysica sit Scientia universalis, & circa universalia & abstracta, Platonici a natura Dei incipiendum pu-

tarunt, quòd in Deo sint rationes universales rerum omnium. Eset hæc methodus præclara, si nobis liceret universales hujusmodi rationes, quæ sunt in Deo, directe comprehendere: sed quando id mortalibus non est concessum, est methodus Platonica plane inutilis. Scio Platonicos in eâ fuisse opinionem, universales illas Dei rationes & ideas mentibus humanis participari. Sed ne quid aliud dicam, est hæc doctrina valde incerta, & obscura.

§. VII. Quoniam ergo homines non nascuntur rationibus & ideis universalibus præditi, nulla alia superest via; qua ad Scientiam universalem pervenire possimus, nisi analytica, quæ a rebus singularibus paulatim ad universales rationes nos perducit. Atque hæc methodo Philosophi omnes ad Scientiam universalem evaserunt, quemadmodum constat ex eorum historiâ. Eâ methodo Elementa Metaphysicæ confecimus, hasque Institutiones conficiemus.

§. VIII. Tres autem in partes Elementa divisimus: eandem rationem in his Institutionibus sectamur. Primâ parte principia Ontosophiæ, & Cosmosophiæ maxime generalia, idest Metaphysicam generalem, sumus complexi: alterâ Psychosophiam, id est tractationem de mente, & naturâ humanâ: tertiâ Theosophiam, id est Scientiam Dei, divinarumque rerum. Ita autem hæc trademus, ut meminerimus perpetuò veteris illius effati: *Philosophandum, sed paucis*. Nam utcumque hæc stûdia, & perpulchra sint, ac jucunda,

& rationi perficiendæ utilissima, illa demum nos totos occupare debent, quæ vitæ humanæ, cum privatæ, tum publicæ, felicitatem propius spectant. Quare hæc, de quibus agimus, degustanda tantum sunt, ut iis ratio ac mens universalis formetur, non etiam pleno pectore haurienda, atque in iis consensendum. Præterea eorum ea tantum sumenda, quæ rebus nostris propiora sunt, atque habere in vita quum privata, tum civili, usum aliquem possunt, ne veluti ex hominum consortio segreges, non huic nostro mundo, sed alteri, & intelligibili nati esse videamur.

Porro methodus, qua in his Elementis usi sumus, atque hic utemur, mathematica est: primum enim vocabulorum, & rerum definitiones proponemus, ne vocum ambiguitate, aut rerum obscuritate laboremus: deinde ex iis præcipuas Propositiones derivabimus.

PARS PRIOR

COMPLECTENS PRINCIPIA

ONTOLOGIÆ,

ET

COSMOLOGIÆ.

Ontologiam vocamus Scientiam maxime universalem circa ens, ejusque proprietates genericas, seu circa genericas rerum notiones, quibus singulares comprehenduntur, occupatam.

Qua ex re patet Ontologiam Metaphysicam generalem comprehendere.

Cosmologiam vero dicimus Scientiam, quae principia, originem, & ordinem hujus universi tradit.

Cum pleraque cognitiones Cosmologicæ conjunctæ sint & copulatæ cum Ontologicis; inde factum est, ut in hac primâ Elementorum nostrorum parte utriusque principia generalia conjunxerimus.

DEFINITIONES

COMPLECTENS PRINCIPIA

CAPUT I.

Explicantur notiones vocabulorum, Rei, Entis, Nihili, Possibilis, Necessarii, Contingentis.

Definitio I. **R**es nobis dicitur quodcumque existit, est, futurum, aut possibile est, seu substantia id sit, seu modus. Itaque nullum est aliud vocabulum, cui in his Elementis amplior rem notionem adscribamus. Omnium igitur idearum notitarum, universalissima erit idea Rei.

Definitio II. Entis nomine intelligimus quodcumque existit, seu substantia sit, seu substantiæ proprietates, aut qualitates quæcumque: itaque ejus idea minus est generica, quam idea rei. Animadvertendum autem est hoc in loco, in libris Philosophorum Platonicorum sæpe Ens dici, quod æternum est, & immutabile. Hinc factum est, ut non raro scripserint, corpora non esse Entia, quod est, nec æterna, nec immutabilia: nam Platonicis Deus tantum, & Ideæ sunt *ovta*, seu Entia.

Definitio III. Vocabulum *Nihil* duas exprimit notiones, unam *entis*, alteram privationis rei alicujus in ente illo. Scilicet vocabulum *Nihil negativum* est: vocabula autem negativa absentiam *positivorum* significant, cujusmodi sunt insipidum, si-

silentium, tenebræ: primum enim significat absentiam saporis: alterum absentiam soni: tertium absentiam luminis: quo officio fungi nequeunt, nisi duæ illæ notiones conjunctæ sint.

Definitio IV. *Possibile* voco id, quod nec est, nec certum est, utrum erit, sed tamen non repugnat esse, veluti habitatores in aliis Planetis. Plerumque vocabulum *possibile* generatim accipitur pro omni eo, quod non repugnat existere, sine ulla relatione ad ullum tempus, vel locum, quo usu & existentia quoque comprehendit; ut quum dicitur, in Deo esse rationem sufficientem omnium possibilium.

Definitio V. *Ea non repugnare* dicimus, quæ conjuncta simul esse possunt; ut ex datis tribus lineis rectis, quarum duæ quomodocumque sumptæ majores sint tertiâ, triangulum confici non repugnat.

Definitio VI. *Repugnare* vero dicimus, quæ simul esse non possunt, ut *circulus quadratus: idem simul esse & non esse.*

Definitio VII. *Futurum* voco id, quod non solum est possibile, verum etiam certum est exiturum; veluti cras oriturum Solem, omnes morituros aliquando. Possibilia, cum determinantur ad aliquando existendum, *future* sunt.

Scholium. Sunt qui *future* ad duo genera referunt; ut alia sint *absoluta*, alia *conditionata*. Illa sunt; quæ præcisè *future* sunt; hæc vero, quæ sunt *future*, si conditiones quædam ponantur. Ex. gr. *future* *absolutum* est, ut homines aliquan-

prop. 22.), sequitur contingentia isthæc aut esse substantias, & quidem factas, quia non æternæ; aut esse attributa, & modos substantiæ alicujus factæ. Manifestum igitur absurdum est, quod Pantheistæ docent, præter Deum, nullam dari, nec concipi posse substantiam.

Prop. XXIV. Substantia etiam facta, si metaphysice accipiatur, nequit esse nisi simplex. D. Nam substantia a nulla re intrinsecus pendere debet (ex definitione 21.): Composita vero intrinsecus pendent a componentibus, ut dici potius possint composita ex substantiis, quàm substantiæ: substantia ergo nequit esse composita, adeoque omnis substantia ens simplex est. Corpora ergo sunt aggregata ex simplicibus substantiis.

Prop. XXV. Substantia contingentium nequit esse una, & indivisibilis. D. Nam omnis substantia est simplex (per prop. 24.); adeoque indivisibilis: contingentia autem alia ab aliis dividuntur, & separantur, ut patet; eorum igitur substantia nequit esse una, & indivisibilis.

C A P U T III.

De Relatione, deque Substantiarum origine, & indestructibilitate.

Prop. XXVI. **R**elatio intellectualis nihil realis perfectionis enti addit; quare potest res quælibet infinitas relationes intellectuales aut acquirere, aut amittere, quin suæ essentiæ quidquam accedat, aut dematur, Sch.

Sch. Sed quoniam possunt relationes etiam reales per alterius tantum subiectum mutari: fit, ut possit ens aliquod relationes acquirere novas, aut veteres amittere, quin mutetur.

Prop. XXVII. Nequeunt entia realiter distinguere solâ relatione intellectuali. D. Nam ea realiter distinguuntur, quæ separatim intelligi, & esse possunt (ex def. 40.); id autem efficere nequit sola relatio intellectualis, quæ nihil perfectionis enti addit (ex prop. 26.) ergo &c.

Prop. XXVIII. Rerum relationes reales ab ipsarum rerum essentiis profluunt. D. Nisi enim inde profluant, aut nullæ sunt, aut non sunt reales (contra hypothesim.)

Prop. XXIX. Primarum Universi substantiarum relationes reales sunt æternæ, & necessariæ. D. Nam pendent ab earum substantiarum essentiis (prop. 23.), & huiusmodi essentiæ sunt æternæ (prop. 13.), ac proinde necessariæ: quare & relationes illæ sunt necessariæ.

Prop. XXX. Ordo quum totius universi, tum singularum partium, æternus est, & necessarius, si essentiam spectemus: existentia contingens, & arbitraria. D. p. pars. Nam ille ordo relationibus substantiarum realibus continetur, eaque relationes æternæ sunt, & necessariæ (prop. 29.). Secunda pars; quia rerum existentia divinæ tantum voluntati debetur; eaque plene sui juris est, ut paullo post demonstrabitur.

Prop. XXXI. Substantia finita realem habet relationem dependentiæ cum infinita. D. Nam ea
est

est contingens (per superiora), nec habere potest rationem sui sufficientem, nisi in ente æterno (prop. 14.), idest in infinito (prop. 16.).

Prop. XXXII. Substantia non potest nisi a substantia produci. D. Nam nec ex nihilo (prop. 3.); nec ex non substantia, quippe quod existere nequit (prop. 22.).

Prop. XXXIII. Una Substantia nequit produci ab alia per essentialem emanationem. D. Primum: substantia non est, nisi ens simplex (ex prop. 24.); ergo nequit ab una substantia alia extrinsecus emanare. Deinde si substantia B per essentialem emanationem prodeat a C, continebitur formaliter in C, ut patet: nihil enim est aliud essentialis emanatio, nisi nova partium substantiæ, a qua res emanat, modificatio, aut explicatio, ut in seminum, & ovorum emanationibus videre possumus; ergo substantia B intrinsece pendeat a C, atque idcirco non erit substantia ab illa distincta (per definit. 11.); sed vel ejus attributum substantiale (ex definit. 24.), vel modificatio.

Prop. XXXIV. Non est impossibile substantiam ex sui nihilo ab alia substantia creari. D. Nam quoniam præter substantiam æternam existunt aliæ substantiæ factæ (ex prop. 23.); & a facto ad potentiam necessario concluditur; sequitur non esse impossibile unam substantiam ab alia creari.

Prop. XXXV. Substantiæ contingentes creatæ sunt ex nihilo sui a substantia æterna, & quidem

solâ voluntate. D. Nam substantiæ istæ sunt factæ (ex definit. 17.), & quidem ab alia substantia (ex prop. 32.): cum autem repugnet progressus in infinitum (per prop. 14.), factæ sunt a substantia æterna. Jam non sunt factæ per emanationem essentialem (per prop. 30.); ergo creatæ sunt ex nihilo sui. Secunda pars sic. Hæ substantiæ non sunt per emanationem essentialem (p. 30.); nec ex præcedente materia, quia simplices (p. 24.); nec ullis materialibus instrumentis fieri potuere, quia a substantia simplicissima; ergo nihil reliquum est, quod dicatur, nisi ut solâ voluntate creatæ sint.

Prop. XXXVI. Ens æternum, quod esse aliquod propositio 24. demonstrat, quodque esse simplicissimum ostendit prop. 18. & infinite perfectum prop. 16. esse debet mens intelligentissima, & potentissima. D. Nisi enim id sit, non potuere ab ea mundanæ substantiæ solâ voluntate creari, quemadmodum in superiori propositione confecimus.

Corollarium primum.

Actio creationis ex nihilo haberi debet pro infinita; quia ejus substantiæ propria, in qua voluntas, & potentia unum, idemque sunt, quæ esse nequit, nisi substantia infinite perfecta.

Corollarium secundum.

Vis creatrix ex nihilo non potest convenire substantiis finitis; quia ex, solâ voluntate, ut æterna, creare nequeunt. Quare non dantur naturales productiones substantiarum, quia hæ essent naturales creationes.

Prop. XXXVII. Naturæ vi nulla substantia in nihilum abire potest, ut naturæ vi nulla ex nihilo fieri. D. Quia substantiæ sunt entia simplicia (prop. 24.); ergo perire nequeunt dissolutione, sed cessatione ejus vis, qua existunt: quum autem ea vis sit infinita (coroll. 1. prop. 36.) nequit convenire naturæ finitæ (coroll. 2. ibid.): quare ut non datur Creatio naturalis, ita nec annihilatio naturalis.

Prop. XXXVIII. Generationes, & corruptiones naturales sunt variæ modificationes, & determinationes substantiarum primigeniarum juxta leges naturæ physicas. D. Nam sunt nec creationes ex nihilo, nec annihilationes (per superiorem prop.)

CAPUT IV.

De essentialium origine primâ, deque primis hujus rerum universitatis exordiis intelligibilibus.

Prop. XXXIX. **M**utatâ essentiâ mutetur natura, necesse est; nam natura, seu principium activum entis, ut hic accipio, est

est ejus essentialè attributum. Quocirca entis essentialiâ mutatâ , natur quoque mutatur. Quod si in dato aliquo ente natura non sit amplius eadem , ne essentia quidem erit eadem , ob eandem rationem. Cæterum mutatæ naturæ argumentum est , si ex eadem re non iidem effectus sequantur. Ita si pulvis pyrius non amplius ardeat , aer non sit amplius elasticus &c. horum corporum mutata sit natura , necessarium est ; ergo & essentia. Essentiam dico non genericam , sed speciei.

Prop. XL. Rerum essentia archetypæ , seu intelligibiles æternæ , immutabiles sunt : mutabiles vero creatæ. D. Nam primæ sunt ipsamet Entis æterni intelligentia , quæ in se omnia repræsentat. Secundæ vero utpote contingentes non habent in se rationem sufficientem suæ conservationis.

Prop. XLI. Ratio sufficiens omnium possibilium est in ente æterno. D. Possibilia sunt contingentia (prop. 13.) ergo rationem sufficientem habent in ente æterno (prop. 14.)

Prop. XLII. Existunt in Ente æterno essentia intelligibiles numero , & varietate infinitæ , ac existunt quidem in ejus intellectu , tanquam in potentia intelligibiliter creatrice , in ejus essentia , tanquam in infinita perfectione eminente , in ejus tandem potentia , & voluntate , ut in causa possibilitatis extrinsecæ. Clarius : Mens æterna , & infinita possibilia intelligit , & ea in sua infinita natura eminenter repræsentat , & suâ infinitâ potentia efficere potest , quidquid possibilis intelligit. Ejus propositionis ratio est , quod Mens æterna sit

fit intensive, & extensive infinite perfecta; adeoque continere debeat rationem sufficientem infinitorum possibilium. Enimvero si ea ratio in ea non est, nullibi est: est autem; quia possibilium sunt infinita, & quidem æterna: nec in alia re, quam in ente æterno: nec potest esse in Ente æterno, nisi ejus essentia omnia repræsentet, ejusque potentia ad omnia protendatur; ergo Mens &c.

Prop. XLIII. Rerum factarum, earumque ordinum essentia intelligentia Dei debentur: existentia vero voluntati. D. Nam essentia rerum, & ordinum primum intelligibiliter creantur, cum ab intellectu Dei intelliguntur. Jam existunt extra Deum non per essentiali emanationem (ex prop. 34.); sed per Creationem, adeoque voluntate Dei.

Prop. XLIV. Omnia possibilium systemata, siue ordinationes substantiarum possibilium, intelligentia Entis æterni continentur. D. Nisi enim intelligentia Entis æterni hæc omnia comprehenderet, possibilium non essent: nam prima causa possibilitatis rerum est Entis æterni intelligentia (prop. 41. & 42.), quæ possibilium intelligens intelligibiliter primum creat.

Prop. XLV. Sistema ordinatum est, quod existit ex primis substantiis, aut substantiarum seriis secundum reales relationes dispositis: perturbatum vero, quod contra eas relationes est.

Prop. XLVI. Infinites infinita possibilium substantiarum systemata seu ordinata, seu perturbata, sunt possibilium. D. Nam singulæ possibilium simpli-

ces substantiæ possunt cum singulis conferri, indeque nasci variæ series, & concatenationes; quæ si fuerint conformes substantiarum essentiis, omnes erunt ordinatæ, ac propterea systemata ordinata; sin contra, perturbata. Quum autem essentiæ substantiarum simplicium possint esse ob diversas naturas in infinitum diversæ: nasci possunt infinita genera substantiarum simplicium; atque ex singulis generibus infinita earum systemata: ergo infinities infinita, &c.

Sch. Tirones hinc conjecturam facere possunt, quod ex doctrina combinationum 10. literæ dant 13., 628., 800. combinationes diversas: & 24. Alphabeti literæ dant hunc combinationum num. 520., 448., 401., 753., 339., 539., 360., 000., Vide Tacquet Arith. Prat. lib. V. c. 8.

Prop. XLVII. Nec minus evidens est, possibile esse systemata composita ex pluribus simplicioribus. D. Nam ut ex similibus substantiis ejusdem generis nascuntur series simplices, ita & ex similibus hujusmodi seriebus conflari possunt systemata majora.

Prop XLVIII. Singula systemata legibus suis, & propriis reguntur. D. In systematibus enim ordinatis secundum reales relationes (p. 45.) aut similes substantiæ cum similibus copulantur, aut systemata similia similibus, ita, ut totum systema ex essentiis substantiarum fluat, iisque sit aptatum. Nequeunt autem ita se habere, nisi suis, & propriis legibus regantur; ergo singula systemata ordinata suis, & propriis legibus reguntur. Jam sys-

temata perturbata, etsi contra reales relationes, coagmentata tamen esse debent; nec vero esse coagmentata possunt sine quibuscumque tandem regulis, & legibus. Ergo &c.

Prop. XLIX. Omnia systemata ordinata adaptata sunt & essentiis substantiarum, & essentiis ordinum similium, ac propterea hoc sensu sunt æque perfecta. D. Quia sunt omnia ordinata. (prop. 45.). Qua ex re sequetur omnes mundos possibiles, hoc sensu dispositos esse æque perfectos.

Prop. L. Cæterum systemata illa ex natura ipsa intelligibilium substantiarum profluunt. D. Cum enim sint ordinata (ex hypothesi), essentiis substantiarum intelligibilium aptata esse debent, ac propterea nasci ab essentiis substantiarum ipsarum.

Prop. LI. Peculiarium systematum illorum perfectio pendet a perfectione totius. D. Nam pendet ab ordine totius (per ant. prop.)

Prop. LII. Earum peculiarium substantiarum felicitas, quæ felicitatis sunt capacia, separari nequit a perfectione totius systematis, cui innectuntur. D. Nam hæc felicitas separari nequit a propria harum substantiarum perfectione: nec huiusmodi perfectio sine totius systematis perfectione concipi. (per prop. ant.)

Sch. Itaque homines conqueri nequeunt, se esse miseros, ac ad miteriam destinatos, nisi unâ operâ sibi persuadeant, se non esse perfectos, id est ordinati mundi partes. Mundum vero hunc, ad quem pertinent, nullo pacto possunt demonstrare ordinatum non esse.

Prop.

Ium æque alta, & eandem basim habentia, reperio Quadratum esse duplum Trianguli: sed id sine calculo quodam plurium iudiciorum non de-rego: ea intellectus nostri actio dicitur *ratiocinatio*: cuius si & principia, & progressio, & complexio fuerint clara, & evidentia, erit *demonstratio*.

Def. VII. *Memoriam* vocamus, facultatem ea iterum percipiendi, quæ alias sunt a nobis percepta.

Def. VIII. *Reminiscentia* est actio ipsa, qua rem alias perceptam, iterum percipimus, cum sensu tamen; seu conscientiam fuisse alias perceptam.

Def. IX. Vocamus *facultatem sentiendi* eam, qua motus in organis sensoriiis, aut ab externis objectis, aut a causis in ipso corpore nostro existentibus excitationes percipere possumus. Ea est primus perceptionis gradus: homines enim primum sentiunt, mox imaginantur, hinc ratiocinantur, postremo sapiunt.

Def. X. *Facultas imaginandi* dicitur ea, qua ideas corporeas absentium corporum nobis representamus, varieque copulamur, augemus, minuimus, & qua res ipsas incorporeas sub corporeis imaginibus nobis depingimus. Ea sensum sequitur, & quodammodo provehit: est enim lauior sensus.

Def. VI. *Vita* posita est in actione aliqua perenni, quæ ex principio activo rei, quæ vivit, intrinseco manat, quæque cui sui sensu conjuncta est,

est, si rationalis sit: sine sensu vero sui est, si minime sit rationalis.

Def. XII. *Appetitus* seu *desiderium* est propensio animi erga bonum perceptum, seu vis naturæ explicatur adversus bonum perceptum, quod nobis deesse sentimus: aversio vero est cum animus refugit a malo percepto, seu reactio adversus malum perceptum.

Def. XIII. *Irascibilis* est excita in nobis vis, qua nos audentiores evadimus ad ea obstacula superanda, quæ appetitui, aut aversioni opponuntur. Qui eâ destituuntur pusillanimi, & timidi dici solent.

Def. XIV. *Instinctus* est ea naturæ animalis vis, qua in objecta sibi consentanea fertur, non ullâ animi ratione, sed ipsâ naturæ constitutione.

Sch. *Irascibilis* est vis, quæ nunquam ipsa per se excitatur, sed actione obstaculi: *instinctus* vero actione naturæ

Def. XV. *Libertas* est illa mentis facultas, qua possumus quidpiam eligere, aut fugere, prout nobis ex ratione boni, vel mali propria libitum fuerit. Solet distingui libertas in *libertatem à coactione*, & *libertatem à necessitate naturæ*. Illa dicitur, quæ est immunis ab externo Fato: hæc vero, quæ est immunis ab interna, & mechanica naturæ nostræ necessitate.

Def. XVI. *Voluntas* est ultima mentis determinatio, qua nos ad bonum repræsentatum amplectendum, aut malum repræsentatum fugiendum, libere determinamus. Hæc distinguenda est ab appetitu: nam voluntas sui juris est, non vero appetitus.

Def.

Def. XVII. *Sensus moralis* est ingenitus naturæ nostræ sensus, quo sine ullo ratiocinio honestum a turpi naturaliter discernimus. Dicit quoque solet *synthesis*, & *consciencia moralis*. Hunc sensum boni, & mali moralis regulam quidam Philosophi constituunt, ut gustum regulam, & iudicem dulcis, aut acris saporis. Qua de re loco suo.

Def. XVIII. *Habitus* sunt facultates hominis, quibus actus aliquos expeditius edere possumus, acquisitæ continuatione actuum.

Def. XIX. *Affectus* voco eas naturæ humanæ commotiones, quæ ex perceptione boni, vel mali nascuntur, quales sunt amor, metus, ira, similes.

Def. XX. Sunt affectus alii *veri*, alii *falsi*. Illi sunt, quorum objecta sunt realia, nec majora, aut minora affectibus. Hi vero, quorum aut objecta nulla sunt, nisi imaginatione, aut iis affectibus majora, vel minora.

Def. XXI. Affectus alii sunt *rationales*, alii *mechanici*: item alii *privati*, alii *sociales*. Rationales a ratione progignuntur, veluti voluptas contemplationis, amor iustitiæ, virtutis, &c. Mechanici ab objectis corporeis, veluti amor veneris, ira, metus mali impendentis, &c. Sed sunt quidam mixti, alii quidem in quibus ratio, & vis objecti mechanica ex æquo dominantur; alii in quibus magis ratio; alii tandem in quibus magis vis mechanica. Privati sunt, qui extra nos non tendunt, velut amor proprius, ambitio, avari-

ritia, &c. Sociales, quorum objecta sunt alii homines, velut amicitia, misericordia, &c.

Def. XXII. *Beatitudo* perfecta est status fruitionis sine ulla tristitia, dolore, metu, seu status perfectæ, & æquabilis voluptatis. Beatitudo naturalis in hominibus est cum summa voluptatum longe excedit summam dolorum totius vitæ.

Def. XXIII. *Virtus* est habitus facultates hominis rationales perficiens, atque ad beatitudinem ducens. *Vitium* vero habitus facultates illas deteriores efficiens, & impeditiores ad beatitudinem.

PROPOSITIONES.

CAPUT I.

De natura mentis humanæ.

Prop. I. **S**I mens, aut corpus est, aut corporis proprietas, qualitas, affectio, non vero substantia a corpore distincta, idearum representatio, & perceptio, tum iudicium, & ratiocinatio, alique cogitandi modi non aliter in nobis procreari possunt, quàm motionibus partium corporis, nimirum actione, & reactione fibrarum, & nervorum cerebri, sanguinis, aut cujuscumque alterius fluidi. Scilicet nullam aliam actionem in corpore cognoscimus; nec reprehendendi sumus, si ex iis ideis philosophemur, quas omnes homines habent.

Prop.

Prop. II. Nec iudicium esse ullum in nobis potest, nec ratiocinium, nisi plures eodem tempore menti obversentur idæ, id est, eæ omnes, quæ iudicio, aut ratiocinio comprehenduntur. D. Nam nisi simul obversentur, conferri nullo modo possunt: nec, si non conferantur, iudicare, aut ratiocinari possumus.

Corollarium. Et quidem omnes huiusmodi idæ coexistere debent toto illo temporis spatio, in quo iudicium, aut ratiocinium vividum perdurat.

Prop. III. Si perceptiones sunt motiones cerebri, oportet, ut tot excitentur in cerebro distinctæ motiones, quod diversæ, & distinctæ idæ nobis obversantur. D. Nempe in ea hypothesi ratio sufficiens repræsentationis cujuslibet obiecti, ac propterea cujuslibet idæ, est in motione cerebri: ergo nequit una, eademque motio plura, & diversa objecta referre, nec propterea unâ motione plures comprehendi idæ.

Corol. Et quidem motiones huiusmodi tamdiu durare in cerebro debent, quamdiu ei vivide idæ observantur.

Prop. IV. Motiones corporeæ nequeunt in indivisibili extensi parte fieri, neque idcirco in ea parte gigni idæ Hobesianæ. D. Nam idæ Hobesianæ sunt motiones cerebri: cum autem motus sit actio, qua ens de loco in locum transfertur, fieri nequit in indivisibili extensi parte, nec propterea in indivisibili extensi parte idæ Hobesianæ progigni.

Prop. V. Conscientia perceptionis, iudicii, & ratiocinii, est perceptio perceptionis, iudicii, &

ratiocinii, ut patet: ergo si perceptiones, iudicia, ratiocinia non sunt, nisi motiones cerebri, eorum conscientia esse debet motio ab iis distincta.

Prop. VI. Collatio, seu calculus idearum, qua iudicia, & ratiocinia existunt, est actio ab ideis, quæ conferuntur, diversa. D. Nam ideæ sunt actiones, quæ objecta repræsentant: collatio vero idearum est actio, qua ideæ conferuntur.

Prop. VII. Conscientia perceptionum, & iudiciorum nequit esse motus corporeus. D. Nam si est, est actio individua: cum autem individua sint talia, ut nullum eorum contineat alterum, sed se ipsum tantum; sequitur nullum eorum alterum repræsentare posse. Quare si conscientia est motio, & individua, non potest repræsentare, nisi se ipsam, non vero etiam alias perceptiones, & iudicia, nec proinde conscientia est. Conscientia ergo perceptionum, & iudiciorum non est motus corporeus.

Prop. VIII. Iudicium & ratiocinium nequeunt esse motus corporei. D. Iudicium est plurimum idearum, earumque relationum perceptio: ratiocinium vero perceptio relationum plurimum iudiciorum (ex def. 4. & 5.); eaque perceptio est actio distincta ab ideis, quæ conferuntur (ex prop. 6.). Si sunt motus corporei, sunt actiones individua; quæ non possunt referre nisi seipsas: hoc modo nec iudicia sunt, nec ratiocinia. Iudicia ergo, & ratiocinia nequeunt esse motus corporei.

Prop. IX. Mens humana nequit esse temperatio naturæ corporeæ, qua vigeamus, & sentiamus

mus, quæque fit a corpore inseparabilis, quæ fuit opinio Dicæarchi, & ejus magistri Aristotelis.

D. Si enim ita sit, actiones mentis, perceptiones, judicia, ratiocinia, conscientia, erunt motus corporei (ex prop. 1.), quod nullo modo esse potest (ex prop. 7. & 8.)

Prop. X. Mobilitas singularum partium conjuncta cum divisibilitate in infinitum, soliditas, & inertia sunt corporis proprietates essentielles. Est inter explorata, constatque inter Physicos.

Prop. XI. Judicium, & ratiocinium pugnant cum superioribus corporis proprietatibus. D. Nam judicium, & ratiocinium sunt actiones, qua plures ideæ conferuntur (ex definit. 4. & 5.); nec vero conferri possunt plures ideæ, nisi eodem tempore eidem indivisibili percipienti coexistant (ex prop. 2.): si autem sunt motus corporei, necesse est, ut eodem tempore plures motus representantes plures ideæ, ac proinde, ut plures partes, quæ moventur, eidem indivisibili coexistant, quod destruit soliditatem corporis.

Tum vero perceptio, & comparatio plurium idearum non potest fieri, nisi in eodem indivisibili, in quo ideæ illæ coexistunt: si cogitatio, & ratiocinatio sunt motus corporei, divisibilitate partium dilabentur, & disfluent: cogitatio ergo pugnat cum divisibilitate corporis.

Tandem inest in nobis vis quædam, qua motus in corpore nostro & excitare possumus, & excitatos cohibere: ea vis cum cogitatione conjuncta est, & ab ea pendet. Si cogitatio est mo-

tus corporeus, inest in corpore vis, quæ inertiam destruit, cogitatio ergo pugnat cum tribus illis corporis essentialibus proprietatibus.

Prop. XII. Mens humana est substantia incorporea. D. Primum, cum cogitationes sint actiones qualescumque, esse debet earum vis aliqua, seu potentia productrix (ex prop. 92. primæ partis), ac propterea ejus potentiæ subiectum, seu substantia aliqua (ibidem prop. 93.) Jam si id subiectum corpus est, cogitationes omnes erunt motus corporei (ex prop. 1.); quod cum esse nequeat (ex prop. 8); cogitationes pertinere non possunt ad subiectum corporeum. Substantia ergo cogitans corpus non est.

Secundo, si mens humana non est incorporea, erit aut habitus, & temperatio corporis, aut ejus attributum aliquod substantiale. Primum esse nequit (ex p. 9.); nec secundum, quia mentis actiones pugnant cum præcipuis corporum proprietatibus essentialibus (ex p. 11.); nec potest idem constare ex iis, quæ se mutuo destruunt (per prop. 2. primæ partis); substantia ergo cogitans incorporea est.

Corol. Attributa essentialia mentis omnino sunt diversa ab essentialibus corporis attributis: nam substantiæ diversæ iisdem attributis constare nequeunt.

Prop. XII. Mens humana, quoad vivit, perenni perceptione prædita sit, necesse est. Nam mens humana est substantia a corpore diversa, ejusque attributa essentialia diversa ab attributis essentialibus

libus corporis (per prop. 12.); ergo & vita mentis diversa esse debet ab ea, quæ corpori vulgo tribuitur. Jam posita est vita in perenni actione manante ex vi rei viventi insita (ex def. 11.), & nulla alia perennis actio in mente esse potest, qua vivat, nisi perceptio; mens ergo perenni perceptione, quoad vivit, prædita est.

Sch. Sed quæretur hic, quibus de rebus, cum primum mens corpori unitur, cogitat. Fieri potest, ut prima objecta suarum perceptionum sint motus illi, qui in corpusculo, cui conjuncta est, fiunt. Sed quando etiam id a nobis ignorari dicamus, id satis non est, ut hanc menti proprietatem denegemus, quæ ex ejus natura consequitur (ex post 3.)

Reponunt, fieri posse, ut vis illa perennis, qua mens vivit sit ea, qua corpus permeat, ac vivificat. Respondeo primum, quid faciemus menti a corpore separatæ? Vivam ne dicemus? Neque vero id temporis ea activitate vivet. Tum non videtur naturæ mentis consentaneum, ut extra se potius, quam in se vivat: nam hæc vis, quæ dicitur, actionem suam non potest exserere nisi in corpore; quum anima ob sui simplicitatem impatiens sit hujusmodi actionis.

Prop. XIV. Mens humana nec suapte naturâ, nec actione corporum circumpositorum perire potest, scilicet suapte naturâ immortalis est. D. Mens humana est substantia incorporea (ex prop. 12.); est ergo simplex, ac propterea dividi, & discerpi in partes nequit. Cum autem sit essentiali-

hibenda ratio, ne, ut pecora, præsentem tantum sensationem, non etiam rationem, & providentiã vitam transigamus.

Prop. LXIV. Bonitas, aut malitia externarum rerum, & hinc amor, aut odium, antipathia, aut sympathia, plurimum a constitutione naturæ nostræ pendent. D. Nam pro constitutione naturæ nostræ, non pro vi tantum suâ, res externæ nos voluptate, aut dolore commovent. Itaque fit, ut plerumque tota bonitas, vel malitia alicujus rei externæ in naturæ nostræ constitutione rationem habeat. Nam ex constitutione est temperamentum: hinc phantasia: atque hinc tandem ratio sæpissime modificatur. Hinc intelligimus, cur quædam amemus, aut odio habeamus, sine ullâ externâ causâ nobis notâ. Inde etiam petenda est ratio, cur amemus quæcumque sunt similia rei a nobis plurimum amatae; odio verò habeamus, quæ similitudinem quamcumque habent cum eo objecto, quod nos tristitiâ afficit. Hinc tandem fit, ut amemus eos, qui similibus affectibus, & studiis, atque nos, tenentur, & delectantur; odio vero habeamus eos, qui delectantur contrariis. Ex ea causâ nascuntur partium studia, quum in Republica civili, tum litterariâ.

Prop. LXV. Miseriæ ejus, quæ in hac vita premimur, necessariæ insunt in natura nostra causæ, æque quatuor. I. Intellectus brevitatis, & imbecillitas. II. Appetitus naturalis potentiâ major. III. Affectus impotentes. IV. Natura mutabilis, nec sibi ad beatitudinem sufficiens. D.

Primum enim intellectus brevitatis, & imbecillitas efficit, ut non semper vera bona ab apparentibus discernamus, unde provenit, ut sæpe mala pro bonis complectamur. Deinde plura bona cognoscimus, & appetimus, quæ consequi viribus nostris nequimus: plura intelligimus mala, quæ vitare non possumus. Tum affectus freni impatientes mille nos malis perpetuò excruciant. Tandem natura nostra, & mutabilis est, & dolori subjecta, & sibi ad beatitudinem non sufficiens. Cum quatuor istæ causæ a natura extirpari nequeant; naturâ ipsâ fit, ut ne, dum vivimus, plene beati esse queamus.

Corol. Hinc vero admonemur primo, ut quoniam sola natura nostra plene beati esse nequimus, perquiramus, sit necne, ulla extra nos causa, quæ plene nos beatos efficere queat. Deinde admonemur, hujusmodi causam tres habere debet conditiones: nempe esse debet intelligentissima, ut intellectum nostrum plene perficiat: potentissima, ut perficiat nostras vires, & naturam: & infinite perfecta, ut appetitum nostrum satisficiat.

Sch. I. Nolo ego hîc quisquam suspicetur, me præsentis vitæ mala ita exaggerare, ut multo illa bonis plura, & majora habeam, hominumque aut perditorum, aut tristium, & querulorum in naturam humanam indignationem exacuam. Nam contra nihil ego exploratius habeo, quam bona, & voluptates, quibus, dum vivimus, fruimur, generatim, & plura esse, & majora, etiam dum minus ex recta ratione vivimus, quod plerique omnes

omnes faciunt; ut si viveremus omnes secundum naturam, & rationi rectæ congruenter, sola naturæ mala, quæ dicuntur, in tanto, ac talid bonorum cumulo aut evanescerent, aut essent, quod in opiparis mensis herbosa moreta, aut certe minus illa persentirentur, tantumque, quantum nos ad virtutem revocandos satis essent. Itaque illud mihi in ea propositione propositum est demonstrare, perfectam beatitudinem nemini in hac vita contingere posse, id quod ergo *relative* miseriam voco; non hoc etiam, nos ad miseram vitam a natura generari, quamquam ad laboriosam generemur. Nam idem non est laborare, ut sis tranquillus, atque esse miserum. Sed retractemus hæc paullo pluribus, quo morosorum hominum, & turbulentorum stultas voces comprimamus.

II. Primum ego argumentum, vitæ humanæ bona longe esse plura, & majora, quam mala, hinc duco, quod nemo est, quantumvis senex, aut malis obrutus, qui non vivere etiam aliquantulum velit, quique vitam inopem, miseramque non morti præferat. Hic in omnibus naturæ sensus constantissimus, magnum est, ut dixi, argumentum, nos vehementer falli in bonis, & malis dijudicandis, eaque judicia non ex natura nasci, sed ex libidine, esseque hominis aut ægritudine, vel dolore agitati, aut ex abstracta ratione declamantis, quam *naturali*, & se, suæque natura contenti. At vero hujusmodi seditiosas, & injurias in Dei bonitatem voces ab iis audias, qui aut dolore premuntur, aut animi intemperie agi-

tantur, aut cum adversa fortuna colluctantur, & tum, quum mala sentiunt. Qui si ad naturæ æquabilitatem redeant, serioque, & acurate integram humanam vitam reputent, haud dubito, quin illi æquius de se existiment.

III. Alterum argumentum desumo ex eo, quod bona vitæ sint perennia, mala per vices recurrant. Conscientia existentis, libertatis naturalis, mentis, sensuum, perennis est, quoad vivimus, eaque cum æquabili voluptate conjuncta. Est hoc bonorum omnium vitæ humanæ maximum, quod quoniam perenne, & perpetuum minus animadvertimus, nec in sensum bonorum referimus, qua in re stulti, & in nos ipsos ingrati sumus. Equidem quum solutus omni curâ cogito me esse, me mentis, & libertatis esse compotem, me oculis, auribus, manibus esse instructum, esseque in immenso hoc naturæ templo, velut in pulcherrimo theatro, positum, nullam ego voluptatem huic anteponi posse sentio. Itaque ut hoc bonorum omnium maximum censeo, ita mirari eos non desino, qui extra se perpetuo vagantur, ac veluti si sibi infesti nati sint, in se, animumque suum redire exhorrescunt. Qui, si ita pergunt, vere quidem ii malorum cumulum prædicant, non recte tamen, neque jure de natura conjueruntur.

IV. Sed est, inquit aliquis, perennis hæc voluptas minus intensa, quam vel mediocris dolor, vel animi ægritudo, ut nullo modo compensare posse videatur luctus, ærumnas, calamitates, affectuum crudelissimam, & impotentem domi-
na-

minationem, orbitates, corporis contusiones, fracturas, lanienas, pressuras, dolores articulares, morbos capitis, pectoris, laterum, febrium inflammationes, famem, sitim, æstus, rigores, & trecenta alia, quibus, licet per vices, frequentissime tamen omnes affliguntur. Ego contra longe superare censeo. Primum capiamus vitam humanam annorum 60 sunt in ea dies 21900 circiter. Si serio homines unius Civitatis, qui ad annum 60 devenerunt, ad quæstionem adigas omnes, vix reperies in miserrimis, idest paucissimis, dimidiam cujusque anni partem ægritudine, & dolore conflictatos, in aliis quartam, sextam in aliis: est ubi reperies octavam, decimam, duodecimam, in paucissimis nullam. Eximamus extrema, ac accipiamus partem sextam. Erit bonum illud æquabile cujusque anni ad mala omnia ut 6. ad 1. in tota vita ut 21900. ad 3670. Accedant nunc ad bonum illud æquabile voluptates gestientes, gustus, tactus, aurium, oculorum, narium, tum somni, inambulationes, gesticulationes: jam plurimæ animi, præsertim in iis, qui philosophantur, veritatum pulcherrimarum contemplationes, confabulationes, & conversationes amicorum, amicitia, & caritatis ipsius vis, & sexcentæ aliæ. Hæc ergo omnia, quæ quotidie incidunt, quartam saltem cujusque diei partem efficere opinor, id est fere quartam cujusque anni partem, ut quasi adæquent & numero, & intensitate mala illa, de quibus conquerimur. Itaque etiam ubi hæc omnia mala sint a sola natura, ea non

non

non compensantur modo bonis, sed longissime superantur.

V. Jam demamus de isto malorum calculo sic negligenter facto omnia mala, quæ ipsi nobis consciscimus; neque enim æquum est, ut illa in naturam referamus. Me nunc tota hæc ratio mirifice exhilarat, & beat: nam certum est naturæ mala, quæ invitus patior, pene ab oculis evanescere, ubi ego illa demere velim, quæ sunt homini ab homine: itaque pene beatus esse possum, si ad rationem rectam vivere volo. Principio plurima esse reperio, quæ aut meæ ignorantix, aut defectui attentionis, aut vitiis, & pravis habitibus originem suam debent, quæ vitare possum, si, qua par est, diligentia mentem excolam. Quot sunt, quæ negligentia, aut pigritia, aut ignavia, aut cupiditas, aut avaritia, aut superbia, aut levitas, aut ingluvies, aut veneris abusus, aut ceterorum sensuum incontinentia & gignit, & alit? Quot affectuum excessus, quo libenter fovere solemus, amoris, iræ, odii, inimicitix, metus? Nullum est vitium, quod non malum aliquod secum deferat. Animi ægritudines, quæ malorum omnium sunt maximæ, maxima ex parte a vitiis progignuntur. Plerumque ex ignorantia proficiscuntur, ut panici timores, gaudia falsa, inanes amores, leves iræ, odia, spes. Non raro stolidi meditatione intenduntur ex ægritudines, quæ, si naturam sequeremur, longe essent minores. Naturale est homini interitu filii acerbo dolere, quia naturalis in liberos amor; nec id malum, quia hu-

humanæ vitæ fini consentaneum, ad societatem ineundam, & continendam necessarium. Sed necesse non est naturæ malum meditatione augere vel le. Perpetuo in memoriam revocare, vivide depingere, omniaque agere, quæ dolorem vehementissimum excitare possint, id nec natura exigit, & pravæ rationis malum est. Ac peccamus sæpe fmiliter in ceteris animi morbis: videntes, & prudentes illos intendimus, dum fovemus. Ita ex levissimis causis excandescit ira, sertet cupido, alitur, vegetatque ambitio, nutritur, aut excitatur timor, quibus misere torquemur. Hæc qui in naturam refert, naturæ is impudentissime calumniatur: quippe quæ evadere potest, si ex recta ratione vivere instituat.

VI. Deinde infinita aliqua sunt in humana vita mala, eaque gravissima, quæ non natura, sed sunt homini ab homine, quæ & ipsa ex malorum illo cumulo demere oportet. In primis sunt quædam corporis mala, quæ cum semine majores nostri in nos transmittunt, qui quum prima futurorum hominum ovula, ac machinas foedassent, monstrosos generant, imbecilles, mancos, præfertim, postquam lues venerea totum ferme hominum genus infecit. Sunt alia mala, quorum & iidem majores nostri causas posuere veluti inimicitia, bella, lites, mali mores, depravatæ consuetudines, perniciales artes. Tum alia, quæ alter alteri machinatur, quorumque est numerus pene infinitus, quibus alii aliis vitam, bona, famam, animum inticimus, quorumque in Elementis ex Arnobio historiam discere possumus. VII.

VII. Hæc quum sint, ubi mala, quæ nos nobis consciscimus, a malis naturæ discernere velimus, intelligitur aperte, esse hæc bonis, quæ a natura ipsa parata habemus, & prompta, quibusque quotidie fruimur, longe minora. Ut propterea si velimus ad naturæ simplicitatem, unde discessimus, redire beati vivere possimus. Naturæ enim pauca sufficiunt, libidini nulla. Itaque si, ut dixi, congruenter naturæ vitam agere velimus, eaque omnia, veluti onera quædam, rejicere, quæ sunt superflua, quæque affectuum, & phantasiæ libido adduxit, nihil humana vita jucundius experiri possimus. Sed venimus in immensum superfluarum rerum apparatus tam alte, ut enatare sine humanæ vitæ, & societatis eversione posse non putamus, in eoque ex iis causis erramus turpissime, quas ipsi nobis fecimus.

VIII. Tertium tandem argumentum, quo ego conficio, nos non ad miseriam, sed ad beatitudinem generari, miseriamque ipsos nobis consciscere, est illud, quod longe absunt naturæ mala a malis voluntatis. Nam illa ad nostram beatitudinem, & tranquillitatem fere pertinent; his nihil aliud efficitur, nisi aut privata, aut communis miseria: ut nulla alia re clarius intelligere possimus, esse illa effectus amoris erga nos Dei; hæc ignorantia, & iræ nostri ipsorum adversus nos ipsos. Nam illa virtutem fere semper aut in animis nostris ingenerant, aut alunt, aut custodiant, nosque ad vitæ commoda, & procuranda fortiores, & ad utendum sapientiores efficiunt: hæc

hæc vero virtutem omnem aut enervant, aut ex-
 rirpant, quumque a vitiis progignuntur, tum vi-
 tia alia ingentia progenerant. Quum autem, quid-
 quid ad virtutem refertur, bonum sit; quæ vitia
 attingunt, mala; sequitur esse illa semper bona,
 hæc perpetuo mala. Sed ea de re differuimus co-
 piosius in tertia parte Elementorum.

CAPUT VII.

De hominis Beatitudine, tum de Virtute.

Prop. LXVI. **N**atura ipsa admonemur in om-
 nibus nostris actionibus beati-
 tudinem spectare, nec præsentis tantum vitæ, sed
 sempiternæ quoque. Primum lege ipsa naturæ me-
 chanica in ipsum bonum rapimur (ex prop. 48.)
 id est in id, quo natura nostra conservatur, &
 perficitur, ut cum voluptate sumus; ergo natura
 ipsa rapimur ad beatitudinem. Deinde quoniam
 mentis vita ultra præsentem hominum ætatem per-
 tingit, seu æterno est (ex prop. 14. & 15.) pos-
 sumus in altera vita miseri esse, vel beati. Quum
 vero miseriam horreamus naturaliter; natura ipsa
 admonemur, non præsentis tantum vitæ beati-
 tudini studere, sed æternæ potissimum. Hæc igitur
 naturæ vox est attente audienda, & sæpe in ani-
 mum revocanda; quod ii non efficiunt, qui tam
 stulte vivunt, ut nihil sua interesse videatur, quo
 in loco sint, quidque sibi sperandum sit, aut ti-
 mendum, quorum magna est generis humani pars.

Prop.

& populo innotuerunt, in Canonem collectos librorum divinorum, eumque Canonem paulatim crevisse: neque enim habeo verisimile Hebræos non curasse, ut distinguerentur libri divini ab humanis, id quod nulla natio neglexit, etsi non idem Dei habuerit beneficium: quod si distinxerunt, collegerunt profecto.

Prop. XLVIII. Vis prophetica est solius Dei. D. Nam prophetia est earum rerum prædictio, quæ nondum evenerunt, cum prædicuntur, quæque neque ex causis naturalibus, neque ex præsentem rerum statu conjici possunt (ex defin. 7.); id autem ejus est, qui totam rerum naturam, quacunque illa, aut loco, aut tempore patet, mente comprehendat, & suo imperio ordinet; & is solus est Deus (ex prop. 5., & 16.); vis ergo prophetica solius Dei est: quare fit, ut ii libri, qui prophetici sunt, divini sint.

Prop. XLIX. Ex novo Testamento demonstratur veteris Testamenti divinitas. Nam quum libri Evangelici genuini sunt, veraces, & divini (ex superiori proposit.) & libri veteris Testamenti pro divinis habeantur in libris Evangelicis; consequitur, & libros veteris Testamenti esse divinos. Quod autem libri veteris Testamenti habeantur divini in libris novi, ex eo est perspicuum, quod in novo citantur, & commendantur, aut in confirmationem, aut in contestationem eorum, quæ Christus, & Apostoli docent. Citantur quoque ut prophetici, id est, tanquam a Deo inspirati. Absurdum autem est a divinis novi

vi Testamenti scriptoribus libros veteris Testamenti in confirmationem appellari, & ut propheticos haberi, nisi illi vere sint divini: divini ergo sunt libri vet. Testamenti.

Quod autem libri veteris Testamenti in nova citentur, & commendentur, legenti facile patere potest. Nam Legem Moisis Ex. g., quo nomine Pentatheucus intelligitur, passim citant Evangelistæ, & Apostoli, ut librum genuinum, & propheticum, præsertim Joannes cap. 1. versu 45., & cap. 5. versu 46. Speciatim Genesis laudatur Matthæi 19. versu 4., & 8. Et ad Romanos 4. versu 3. Exodus Matthæi 5. versu 21., & 22., & Joannis 5. versu 10., & ad Romanos 9. versu 15. Numeri Joannis 19. versu 39., & prima ad Corinth. cap. 10. Leviticus Matth. 8. versu 4. Deuteronomium Matth. primo, Joannis 8. versu 17., & ad Romanos 11. versu 13. Liber Psalmorum Matth. 4. versu 6., & Joannis 22. versu 15. Esaias passim in omnibus scriptis Evangelicis citatur. Jeremias sæpe, ut Matth. 6. versu 15. & Joannes 5. versu 50. Ezechiel a Paulo ad Romanos. Daniel, Matth. 24. versu 15. Michæas Matth. 11. versu 6. Oseas Matth. 21. versu 15. Malachias Matth. 25. versu 4. Mitto cæteros, ne sim longior. Libri igitur vet. Test. divini sunt, quoniam ut divini citantur in libris itidem divinis, &c. ut demonstratum est.

Prop. L. Divinitas librorum veteris Testamenti demonstratur ex prophetiis. D. Cum prophetiæ opere completæ argumentum sint perspicuum Di-

vinitatis, quæ per Prophetas loquebatur, ut superius demonstratum est; & veteris Testamenti libri infinitas propemodum prophetias contineant opere completas; sequitur divinos esse veteris Testamenti libros. Quod autem plurimæ sint in veteri Testamento prophetiæ opere completæ, accuratissime demonstraverunt olim Tertullianus adversus Marcionem, Cyprianus in Libris Testimoniorum, Eusebius Cæsariensis in Demonstratione Evangelicâ, Augustinus in libris contra Faustum Manichæum. Accessere nuper viri plurimi doctissimi, in primis Petrus Daniel Huetius in Demonstratione Evangelicâ, & Humfredus Prideaux in historia Judæorum. Nos hoc in loco brevissime rem conficiemus. In libris novi Testamenti agnoscitur propheticos esse libros veteris: cum autem libri novi Testamenti sint divini: sequitur libros veteris Testamenti propheticos esse, ac propterea divinos. Quod autem in libris novi Testamenti agnoscat libros veteris esse propheticos, præter cetera demonstrat locus luculentissimus Lucæ ultimo, in quo loco Christus servator noster Apostolos redarguens: *O stulti, inquit, & tardi corde, ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt Prophetae...*, & incipiens a Moyse, & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis, &c. Libri ergo veteris Testamenti prophetici sunt.

Prop. LI. Religio christiana vera est, & divina. D. Religio christiana libris continetur novi, & veteris Testamenti: sunt autem ii libri veri

&

& divini (ex pop. superioribus) ; Religio ergo christiana vera est & divina.

Scholion. Quum Religio duabus partibus contineatur, *Theoretica*, & *Practica*, & utraque hæc pars religionis christianæ vera sit, & divina; in id homini christiano danda est opera, ut dogmata christianæ religionis non mente tantum comprehendat, sed perpetuò verset in animo, atque in succum, & sanguinem convertat, ut ex iis vitam, moresque suos conformet. Uno verbo, ut divinam hanc religionem non verbis tantum, aut scriptis profiteatur, sed moribus tueatur: hic enim est præclarissimus modus christianam religionem adversus Atheos, Deistas, perditos, atque sceleratos homines defendendi.

Finitis

|||||

~~Esta Logica~~

~~[scribble]~~

Esta Logica

~~[scribble]~~

~~[scribble]~~

ci
lib
veter
divino
agnosca
cetera de
tino, in
tolos redarguens.
de ad credendum
Propheca . . . & in
Prophectis interpretab
ris &c. Libri ergo
tici sunt.

Prop. LI. Religio
vina. D. Religio christia
& veteris Testamenti: si

Fladun
[scribble]

[scribble]

